

Onderwerp:
ongevraagd advies - Mantelzorgondersteuning

16 oktober 2025

Geacht College en gemeenteraad,

Hierbij een ongevraagd advies over Mantelzorgondersteuning.

Door het wegvallen van de mantelondersteuning bij SAM per 2025 maken wij ons zorgen over de uitvoering van deze wettelijke taak in Bodegraven-Reeuwijk. En als BORIS deze activiteiten gaat overnemen, hoe ziet dat er dan uit?

De ASD vindt dat mantelzorgers niet de dupe mogen worden van deze transitie.

Binnen de ASD is al voor de zomer een werkgroep gevormd over dit onderwerp.

Zij hebben informatie opgehaald bij medewerkers van SAM die voorheen mantelzorgondersteuning uitvoerden en met beleidsadviseurs bij de gemeente die Wmo in hun pakket hebben.

Daarnaast hebben wij met een achttal zeer diverse mantelzorgers gesproken. De signalen die wij van mantelzorgers zelf opvingen vindt u in de bijlage bij het advies. Het laat schrijnend zien hoe overbelast deze kunnen zijn en adequate ondersteuning nodig hebben om niet 'om te vallen'.

Het advies is vervolgens vastgesteld op onze ASD-vergadering op 6 oktober, waarna nog enkele meelezers het document hebben verijnd.

We schetsen in dit advies een gewenst beeld van de ondersteuning. De ASD vertrouwt er op dat u deze aanbevelingen serieus neemt.

Indien er vragen zijn of behoefte aan een gesprek, dan zijn we beschikbaar.

Met vriendelijke groet,
Marlou Min,
namens de ASD Bodegraven-Reeuwijk

BIJLAGE: Advies

ASD-ADVIES TBV MANTELZORGONDERSTEUNING DOOR GEMEENTE (ongevraagd)

Vooraf

Tot vorig jaar verzorgde Stichting SAM de mantelzorgondersteuning in de gemeente Bodegraven-Reeuwijk. Dit is per 2025 weggevallen naar aanleiding van bezuinigingen op hun subsidie. De gemeente gaat deze wettelijke taak onderbrengen bij BORIS (vh. het Sociaal Team).

De ASD vreest voor gebrek aan continuïteit en is in gesprek gegaan met een aantal betrokken professionals en mantelzorgers zelf. Dat heeft uiteindelijk geleid tot dit ongevraagd advies.

Wij adviseren de gemeente om te zorgen dat de mantelzorger niet de dupe wordt van de overdracht van mantelzorgondersteuning van SAM naar BORIS.

Wat is mantelzorg? Diversiteit en omvang.

Iedereen die belangeloos voor een naaste zorgt is mantelzorger. Officieel definieert men mantelzorg wanneer dit méér dan 8 uur per week en voor de duur van tenminste 3 maanden plaatsvindt.

Mantelzorg is echter een subjectief begrip. Sommigen noemen het naastenliefde, anderen ervaren zichzelf niet als mantelzorger. Hoeveel ondersteuning men nodig heeft hangt af van de aanwezigheid van het netwerk om de mensen heen die zorg nodig hebben en van de draaglast en draagkracht van de mantelzorger zelf.

Ondersteuning vanuit de gemeente aan mantelzorgers vergt dus altijd maatwerk, vanuit de vraag aan de mantelzorger: Waar kan ik mee helpen, wat heb je nodig?

Mantelzorgers kunnen zorgen voor verschillende typen mensen die zorg behoeven, zoals partners, ouders of kinderen, maar ook aan andere familieleden, vrienden, burens of geloofsgenoten. De zorg voor ouders of broers en zusjes kan ook bij (andere) kinderen in het gezin liggen, dat zijn zogenaamde 'jonge mantelzorgers'.

De reden van zorg is ook zeer divers, zoals een lichamelijke handicap (al dan niet aangeboren), psychische kwetsbaarheid, chronische ziekten of dementie.

Er kan onderscheid gemaakt worden tussen verschillende categorieën mantelzorgers qua zwaarte en duur, zoals uit onderstaande tabel blijkt.

Indicatieve aantallen Bodegraven-Reeuwijk (2020)¹

Aantal inwoners	Aantal inwoners boven de 15 jr	Aantal mantelzorgers boven de 15 jr. (ruim 35%)	Aantal mantelzorgers die langdurig (> dan 3 maanden) zorgen	Aantal mantelzorgers die langdurig en intensief (> dan 8 uur p.w.) zorgen	Aantal mantelzorgers zwaarbelast (ruim 9 %)
34.872	28.757	10.180	8.742	1.668	926

Hier komen ook nog mantelzorgers bij die buiten Bodegraven-Reeuwijk wonen, maar voor inwoners in onze gemeente zorgen.

Sinds 2020 kan dit alleen maar gegroeid zijn door meer nadruk op langer zelfstandig thuis wonen en zelfredzaamheid.

¹ SCP, Blijvende bron van zorg, 2020

Overbelasting komt veel voor bij mantelzorgers die 24 uur per dag ‘aan’ staan, bij mantelzorgers uit kleine gezinnen of werkende mantelzorgers.

Wat de ASD betreft zou het doel van de mantelzorgondersteuning vanuit de gemeente moeten zijn om overbelasting van mantelzorgers te voorkomen. Mantelzorgondersteuning werkt dus preventief. Het kan voorkómen dat mantelzorgers ‘omvallen’ met alle gevolgen van dien², maar ook dat de zorgkosten oplopen.

Wij adviseren de gemeente om mantelzorgondersteuning zo in te richten dat juist ook de zwaarbelaste mantelzorgers worden bereikt.

Bronnen voor dit advies.

Om tot dit advies te komen heeft de ASD gesprekken gevoerd met (voormalig) medewerkers van SAM die voorheen mantelzorgondersteuning in hun portefeuille hadden, evenals met beleidsadviseurs van de gemeente die mantelzorgondersteuning in hun portefeuille hebben.

Er is tevens gesproken met een achttal zeer diverse mantelzorgers zelf die hun persoonlijke ervaringen met ons hebben wilden delen (zie *bijlage*) of hebben meegelezen met dit advies.

Dit heeft geleid tot onderstaande aanbevelingen.

*Hierbij hebben we o.a. geput uit de (telefonische) behoeftepeiling die SAM heeft uitgevoerd in het voorjaar van 2024. Deze aanbevelingen zijn met een * gemarkeerd.*

Aanbevelingen gericht op hulp aan individuele mantelzorgers.

1. Bied groepsgewijze begeleiding aan, d.m.v.:
 - een wegwijs-gesprek of -bijeenkomst / café.* Hoe kun je je weg vinden in mantelzorgland?
 - ontmoetingen tussen lotgenoten om ervaringen uit te wisselen en elkaar te ondersteunen* (SAM gebruikte hiervoor de methodiek: Bordje Vol).
2. Bied indien nodig individuele begeleiding aan, dat kan met professionele casemanagers mantelzorg (of: mantelzorgmakelaar*).³
3. Geef elke geregistreerde mantelzorger tenminste 1x per jaar aandacht, bijv. op de Mantelzorg-dag in november. Dit kan een verwenmiddag zijn met een presentje.
4. Stuur elke geregistreerde mantelzorger periodiek een lokale nieuwsbrief.

Aanbevelingen gericht op algemene hulp aan mantelzorgers.

5. Zorg dat elke mantelzorger terecht kan bij een digitaal lokaal mantelzorgloket⁴. Dit moet rechtstreeks bereikbaar zijn met een eigen telefoonnummer, mailadres en (button op) een website. Leer van andere gemeenten, zoals het Steunpunt Mantelzorg in Krimpenerwaard. Zorg dat dit mantelzorgloket direct kan acteren in situaties die spoed vragen
6. Stimuleer mantelzorgers om zich te registreren. Werk hierbij samen met huisartspraktijken en BORIS. BORIS-medewerkers kunnen mantelzorgers vinden wanneer dit standaard wordt meegenomen bij elke brede intake.
7. Zorg dat er jaarlijks behoefteonderzoek gedaan wordt onder de geregistreerde mantelzorgers (in navolging van SAM).

² Overbelaste mantelzorgers van ouderen komen op het glijdende vlak naar ouderenmishandeling.

³ Vergelijkbaar met een casemanager dementie voor mensen met dementie en hun mantelzorger(s).

⁴ De backoffice hiervan kan je eventueel regionaal regelen, dit kan bijvoorbeeld door aan te sluiten bij Mantelzorg Centraal (zie aanbeveling 14) of bij SamenZorgWijzer van Gedeelde Zorg in Midden-Holland.

8. Zorg voor de beschikbaarheid van standaardinformatie (digitale en papieren flyers) voor mantelzorgers (ook voor diegenen die buiten de gemeente wonen), zoals:
 - Handvatten: hoe kun je omgaan met ‘mantelzorgdruk’?*
 - Handvatten specifiek voor verschillende categorieën mantelzorgers;
 - Vormen van mentale ondersteuning, zoals een krachtgroep Naasten voor naasten bij Kernkracht t.b.v. mantelzorgers voor mensen met een psychische kwetsbaarheid;
 - Respijtzorg, wat is dat en hoe kan je er gebruik van maken?*
 - (regionaal) cursus- / workshopaanbod over mantelzorg*
 - Welke kosten maak je als mantelzorger, kun je deze ergens vergoed krijgen?
9. Onderzoek de mogelijkheid van spoedhulp op het gebied van huishoudelijke hulp door dit als algemene voorziening i.p.v. maatwerkvoorziening in de Wmo aan te bieden. Leer hier van de gemeente Westland of Midden-Delftland.
10. Zorg dat alle professionals (BORIS-medewerkers, praktijkondersteuners bij huisartsen, sociaal makelaars van SAM, case managers, mantelzorgloket) niet alleen over standaardinformatie beschikken, maar ook ondersteuning elders kunnen vinden, ook over mogelijkheden bij de WLZ, Zorgverzekeraars, Ferm Werk of belastingdienst.
Denk aan:
 - beschikbare inkomensondersteuning bij Ferm Werk;
 - bijstand voor ZZP-ers (Bbz) bij Ferm Werk;
 - mantelzorgregelingen in cao's voor werkende mantelzorgers;
 - aftrekposten bij de belastingen voor mantelzorgers;
 - regelingen over wonen, zoals mantelzorgwoningen.
11. Zorg voor de beschikbaarheid van professionele casemanagers mantelzorg (of: mantelzorg-makelaars), als vast aanspreekpunt voor een individuele mantelzorger.
12. Denk na over de mogelijke inzet van (ervaringsdeskundige) vrijwilligers om zwaarbelaste mantelzorgers een paar uurtjes per week te ontlasten.
13. Werk als gemeente samen met Palet Welzijn, zie <https://www.paletwelzijn.nl/>
Zij hebben expertise op het gebied van mantelzorg. Zij kunnen mede de inhoud verzorgen van een lokale Nieuwsbrief.
14. Sluit je als gemeente aan bij Mantelzorg Centraal, zie <https://www.mantelzorgcentraal.nl/kies-uw-gemeente/>. Hier kan dan ook worden geleerd van de gemeenten Zoetermeer, Gouda en Waddinxveen.

Tot slot

Mantelzorgers moeten bij de gemeente terecht kunnen voor al hun vragen. Zij verdienen naast respect en waardering een actieve houding van de gemeente. Ga samen met de mantelzorger op zoek naar oplossingen en pel af wat wel en niet kan. Mantelzorgers zijn deskundige gesprekspartners door hun ervaring, luister naar hen en bepaal samen hoe je de zorg inricht. De mantelzorgondersteuning kan bij BORIS worden gepositioneerd, maar dan verdient dit expliciete implementatie en beschikbaarheid van expertise op dit gebied. We betwijfelen trouwens of BORIS de door ons gewenste groepsactiviteiten gaat uitvoeren, waarschijnlijk zal dit dan toch elders belegd moeten worden.

Laat de ondersteuning van mantelzorgers in onze gemeente niet stoppen bij registratie en een verwen-moment. Hopelijk laten onze aanbevelingen zien dat dit meer inhoud en structurele aandacht verdient. Wij zijn benieuwd naar uw plan van aanpak.

BIJLAGE: Signalen. Uit de gesprekken met de mantelzorgers kwamen de volgende signalen

“Ik woon alleen en zorg voor mijn twee nog thuiswonende ouders, waarvan er één dementie heeft. Ik kwam laatst zelf ernstig ten val, moest naar een zorghotel en daarna zat ik thuis in een rolstoel. Ik moest weken wachten op Wmo(huishoudelijke)-hulp. Ondertussen kwam de mantelzorg voor mijn ouders in de knel.”

“De mantelzorg aan mijn ouders kost me 20-25 uur per week. Ik ben ZZP-er, maar kan nu geen grote langdurige klussen meer oppakken. Ik heb hierdoor financiële problemen en chronische stress. Ik sta er alleen voor. Het is een vicieuze cirkel waar ik in zit.”

“Ik werd niet gehoord door de hulpverleners toen ik vastliep met mijn dochter die psychisch in de problemen zat. Zij bepaalden welke zorg mijn dochter nodig had, ik stond buiten spel. Maar ik ben niet alleen moeder, maar ook (ongediplomeerd) verpleegkundige, verzorgende, psychiater en apotheker.”

“Waarom krijg ik een brief dat ik een paar weken moet wachten op een intakegesprek? Ik ben erg teleurgesteld in de gemeente. Ik voelde me in de steek gelaten en kreeg veel te laat hulp. Dit heeft de situatie alleen maar erger maakt, ik raakte overspannen.”

“Wie helpt mijn partner als ik omval? Het gevoel dat je er niet alleen voor staat, dat je gezien wordt, zou al helpen. Niemand weet anders dat je instort”.

“Het zou mooi zijn als ik 1x per maand een vast persoon heb waar ik contact mee heb. Ik had een casemanager dementie, toen mijn partner met dementie nog thuis woonde. Dit hield op toen hij naar een verpleeghuis ging, terwijl ik nog steeds op mijn tenen loop.”

“De praktijkondersteuner bij de huisarts had weinig tijd. Deze verwees me door naar de gemeente.”

“Er zijn veel zaken die ik als mantelzorger moet regelen, dat is psychisch zwaar. Ik zit niet te wachten op meer regeltjes. Het zou helpen als de gemeente kan ontzorgen, bijv. dat niet bij elk formulier steeds hetzelfde gevraagd wordt, maar dit al vooraf is ingevuld.”

“Ik ondersteun als dochter mijn moeder die hulp nodig heeft bij haar mantelzorg voor mijn vader. Ik ben eigenlijk ook mantelzorger, ik heb ook ondersteuning nodig. Het helpt mij als meegedacht wordt over mogelijke thuishulp bij mijn ouders of het organiseren van een netwerk van vertrouwde mensen om de ouders heen. Maar ook voor mezelf, bijv. met informatie over mantelzorg en geld en lotgenotencontact.”

“De manier waarop mij vragen werden gesteld door de gemeente heb ik als wantrouwend ervaren, zoals de vraag: en hoe deed je het huishouden dan eerst? Ik belde toch niet voor niets? Het helpt als de gesprekken vanuit vertrouwen plaatsvinden i.p.v. wantrouwen.”

“In geval van spoed helpt het als voorrang wordt gegeven aan het vinden van een oplossing en de formele zaken later worden geregeld.”

“Ik was wanhopig, het was uitzichtloos. Alles leidt eronder: je werk, je relatie, je gezondheid. Je komt in een vechthouding, je verkramp, je kunt het niet meer loslaten. Voor mij werkte het verzachtend toen ik mijn verhaal kwijt kon onder lotgenoten en eenvoudige tools kreeg om met die druk om te gaan.”

“Ik moest alles zelf uitzoeken, het zou helpen als ik goed werd doorverwezen naar iemand die me kon helpen”.

“Ik wil wel een aanspreekpunt hebben, waar ik terecht kan met al mijn vragen. Waar zitten de specialisten? Hoe kan ik ze bereiken?”